

Соколёнок

4-5/2020

июль - октябрь

Лашын

БАЛАЛАР УШИН ЭКИ АЙДА БИР КЕРЕ ШЫГАТАГАН РЕСПУБЛИКАЛЫК ЖУРНАЛЫ

«Лашын» журналына 30 йыл

ДАГЫСТАННЫҢ ЯЗУВШЫЛАР СОЮЗЫ КУТЛАЙДЫ

Аявлы «Лашын» журналынын коллективи эм окувшылары!

Сизди быыл «Лашын» журналынын биринши номери шыкканлы 40 йыл толуву ман коьп миллетли Дагыстан ерининъ язувшылары йылы кепте кутлайдылар.

Журнал алды кере авар, даргин, лезгин, кумык, лак тиллеринде шыгыш бослаган. Он йылдан сонъ ногай эм табасаран тиллеринде дуния коьрген.

Ногай тилинде биринши кере балалар ушин журналдын шыгувы, соьзсиз де, уйкен озгерис болып токтаганы белгили эм соннан бери сосы журнал оззининъ окувшылары арасында тийисли сый да тапкан. Онынъ бетлеринде атлары белгили болган орыс, Дагыстан эм ногай адабиятынынъ ваькиллерининъ язганлары баспаланып келедилер.

«Лашын» журналынынъ бетлеринде сосы йыллар ишинде атлары ийги белгили Расул Гамзатовтынъ, Ахмед-Хан

Абубакардынъ, Фазиль Абдулжалиловтынъ, Суюн Капаевтинъ, Куруптурсын Оразбаевтинъ, Кадриядынъ, Гамзат Аджигельдиевтинъ, Мурат Аvezовтынъ, Магомед-Али Хановтынъ, Салимет Майлыбаевадынъ эм озгелердинъ язганлары орынласып келгенлер. Яс авторлар мунда аьр заман сыйлы конак баладылар.

Дагыстаннынъ язувшылар Союзы сосы келип турган 40 йыллык мерекеси мен «Лашын» журналынынъ коллективин эм онынъ юзлеген окувшыларын йылы кепте кутлайды эм эндиден арманган да айтылган журнал оззининъ окувшылары арасында уйкен сый тавып тураыгына сеним этип калады.

Магомед АХМЕДОВ,
Дагыстаннынъ халк шайири,
язувшылар Союзынынъ правление
председатели.

«Лашынга» – 40 йыл

БАЛАЛАРДЫНЪ КАНАТЛЫ ЙОЛДАСЫНЫНЪ МЕРЕКЕСИ

«Лашын» журналы – Кавказ еринде ыспайы, шат, маьнели эм озьи ялгыз болган бир балалар журналы болады. Тав Элининъ халкларынынъ 9 тиллеринде шыгады. Онынъ кырк йылы ишинде Дагыстаннынъ, Россиядынъ эм савлай дуныядынъ балалар адабиятынынъ баъри де ийги дегенлери ерлесип келедилер.

«Лашынды» туъзувдинъ басында бизим аты белгили ердесимиз, Дагыстаннынъ халк шаъйири Расул Гамзатов турган. Ана тиллеринде профессионаллык авторларынынъ янъы адабиат асарлары ман савлай Дагыстан бойынша балалар таныс болсын деген аьлемет ойы ога келген эм оны ерине еткерген.

Туърли йылларда журналдынъ кезекли номерлерин шыгарувга дагыстан адабиятынынъ шынты коърки болатан Магомедрасул Расулов, Амир Гази, Рашид Рашидов, Магомед Хириясулаев, Акай Акаев, Нурадин Юсупов, Абдулфатах Фатахов, Юсуф Базутаев эм солардай баскалары турганлар. Сосы баспа ман да Дагыстаннынъ балалар адабиятынынъ шынты антологиясына айланды демеге керек. Сосы кишкей журналда бизим тав ерининъ озь аьдети болган санияты эм аьдети орын тапты.

«Лашын» аьли де озьининъ ушувын янъы оьмириликте бардырады. Мине буьгуьн де, йылдагындай болып, журнал бетинде аьлемет балалар ятлавлары, повестьлери, хабарлары эм эртегилери баспаланадылар. Онынъ бетлеринде аьр заман орын табадылар.

«Лашынды» келип турган мерекеси мен кутлайман, янъы ийги бийиклевлер ога тагы да сагынып кетпеге суйемен! Огырлы йол «Лашын»!

Мурад АХМЕДОВ,
адабият журналлардынъ бас редакторы.

«Лашынга» – 30 йыл!

Дагыстан республикасынынъ бас каласы Махачкалада мине отыз йылдан бери бизим кишкей балалар уьшин эки айда бир кере ногай тилинде «Лашын» деп аталган республикалык журналы шыгып келеятыр. Быйыл сосы журналда юбилей – демек биринши номери баспалангалы 30 йыл толады. Мен сосы мерекеси мен журналды кутлайман эм эндиден армаган да онынъ коллективине, журнал окувшыларына эм авторларына уьстинлик йорайман эм сосы ятлавимды журналдынъ мерекесине багыслайман.

30 йыл салам бере,
Сизге «Лашын» журналы.
Кутланъыз сиз, кутланъыз –
Аьруьв болсын коьнъили!

30 йылдынъ бойында
«Лашын» шыкпай калмаган.
Сен инсан да таппассынъ,
Оны колга алмаган!

Бетлеринде не де бар:
Бурынгыдан, аьлиден,
Ногайымнынъ яшавын,
Билинъиз! – деп, коьнъилден!

Ана тилде соьйлесип,
Балаларга етисе.
Таьрийхти де актарып,
Алып келе ол сизге!

Бет бетинде не де бар,
Кайсы бирин айтайым.

Билмеге суьйсенъ оны –
Языл. Оқы. Карайым!

Отыз йылдынъ ишинде,
Келе сизинъ уьйлерге.
Алып, оқып биревлер,
Бал таткандай суьйине!

Юбилейли номерин,
Сиз колга да аларсыз.
Эм онынъ аьр бетинде
Янъылыклар табарсыз!

Язылынъыз «Лашынга»,
Оькинмессиз бир заман.
Тень-досларга айтарсыз:
«Мен «Лашынды» аламан!..»

Анвар-Бек КУЛТАЕВ.

МЕРЕКЕЛЕРИ МЕН КУТЛАЙМАН...

1952-нши йыл язувшылар организациясынынъ янъы председатели Расул Гамзатовтынъ баславы ман Дагыстаннынъ язувшылар Союзынынъ органы – «Дагыстан» деп аталган адабиат альманахы тузилген. Ол болса дагыстан халкларынынъ бес тилинде шыгып баслаган. А 1980-нши йыл сол ок Расул Гамзатовтынъ маслагаты ман балалар ушин сегиз тилде «Лашын» журналы ашылган. Аьлиги заман журнал дагыстан халкларынынъ тилинде: орыс, авар даргин, кумык, лезгин, лак, табасаран, ногай, цахур, тиллеринде шыгарылады.

«Лашын» журналынынъ шыгувы тек профессионал язувшылары ушин тувыл, яс дагыстан адабиятын оьстирувге уйкен себеп болды демеге керек.

«Лашын» журналынынъ биринши редакторы, белгили дагыстан язувшысы эм аьлими Магомед-Расул Расулов болган. Оннан сонъгы йылларда онынъ редакторы болып Буба Гаджикулиев, Газим-Бег Багандов, Абдулла Даганов куллык эткенлер. Аьли онынъ бас редакторы Мурат Ахмедов болады.

Ногай тилинде «Лашын» журналы 1990-ншы йыл октябрь айыннан алып шыгып келеятыр. Аьр йыл сайын алты

номери дуныяды коьреди. Онынъ биринши редакторы Бийке Кулунчакова болган. Журнал бетлеринде белгили язувшылар эм шаьйирлер Фазиль Абдулжалиловтынъ, Суюн Капаевтинъ, Куруптурсын Оразбаевтинъ, Кадриядынъ, Гамзат Аджигельевтинъ, Аскербий Киреевтинъ, Мурат Авезовтынъ, Анвар-Бек Култаевтинъ, Куруптурсын Мамбетовтынъ, Алибек Каплановтынъ эм оьзгелердинъ язганлары ийги орын бийлеп турадылар.

«Лашын» журналынынъ коллективи онынъ бетиндеги материаллары кызыклы эм маьнели болсын ушин аз каьрлемейди, етискен уьстинликте токтамайды. Быйыл бизим журналга 30 йыл толады. Меним ойыма коьре, журнал окувшылары аьли де азаймас эм ол кишкей окувшылары арасында тувыл, баскалай окувшыларына да ийги йол табар.

– Балалар ушин шыгатаган журналлардынъ мерекелери хайырлы болсын! – деп, аьр бирисне эндиден армаган да ийги уьстинликлер йорав этемен.

С.КУЛТАЕВА,

«Лашын» журналынынъ редакторы.

Бу кутлавлар «Лашын» журналынынъ 1990-ншы йыл шыккан биринши номериннен алынган.

Расул Тамзатов

Аявлы ногай балалары!

Буьгуьн сизинъ «Лашын» уясын-нан ушып барады. Йолы онынъ завыклы эм яваплы. Бийиктен лашын балапаны кенъ Ногай шоьлин коьреек, сизи мен танысаяк, яшав-аьлинъизди билеек. Ол Каспий тенъиздинъ, бийик тавлардынъ уьстиннен де озбага болады эм сизден баска миллетли балаларга

йылы салам элтер деп сенемен. Лашын балапаны сизге туьрли эртегилер, кызыклы юмаклар, такпаклар, янъы таьтли йырлар айтар.

Йолынъ хайырлы болсан, канатларынъ куьннен-куьнге беркисинлер, аявлы «Лашын»! Аьр бир уьйге куваныш, билим элтегейсинъ!

КЫСКА ЯТЛАВЛАРДАН

***

Сувдай болып
Бала шага агады.
Ол кетеди.
Калымжага калады
Аьдемлерге
Балалыктынъ йырлары.
Эсте дайым
Сакланып та турады.

***

Йылга болып
Яслык кете тыгырып.
Кеткен зат та
Артына тек кайтпайды.
Оннан кала
Эрлик оьзи ыз алып,
Эстелиги
Эстен бир де таймайды.

***

Авыл ерде
Йыйылады ямагат.
Байрам болсын
Куллык вакыт биткен сонъ.
Бас дегенде
Доклады окыла,
Ойын, куьлки
Басланады оннан сонъ.

***

Заман кете
Созылады доклады.
Ишки, куллык
Эм наьсиптинъ акында.
Эситилмей
Йырлав яде бир ойын,
Аь аьдемлер
Шатлык вакыт саклавда.

Коьширген А.Утеев.

Суюн Капаев

Ата-бабаларымыздан айтылып келеткан «Лашын», сен буьгуьн бизим шешекейдей балаларымыздынъ шоьлине коньп турысынъ.

Ал, хайырлы, огырлы саьатке! Бизим кишкей окувшыларымыздынъ мырадларын, ойларын уьйкен дуньядынъ кенълигине ушырып алып юрерсинъ деп сенемиз

Ногай тилим

Ана тилим, ана суьт пен
Канга синъдинъ, янга синъдинъ.
Дунья коьрип, сени билип,
Сокпак сайлап йолга миндим.

Авыз ашып «ана» деген,
Айбат тилим, аьдик тилим,
Кразна менде, карзна бил деп,
Кызганмайын бердинъ билим.

Ана тилим – алтын тилим,
Шеберленген шешен тилим.
Сени сыйлап, сый бермесем,
Айыплыман, кешир, тилим.

Ана тилим – ногай тилим,
Халкым сенсинъ, яным сенсинъ.
Тынъ кевдеди тири этип,
Кайнап барган каным сенсинъ.

Шеберлеген шешен тилим,
Ян досларга таьтли тилим,
Яв-душпанга ярамайын,
Темир кимик каты тилим.

Яшай турып кара басынъ
Оьз тилинъди койып болмас.
Турып меним сосы тилим
Халктынъ атын йойып болмас!

Аскербий Киреев
 балалар шаһйири, СССР язувшылар Союзынынъ члени,
 РСФСР культурасынынъ ат казанган куллыкшысы.

ЯХШЫ ЙОЛГА БАР. «ЛАШЫН»!

Аявлы ата-аналар, юрекке якин кеделеримиз эм кызалакларымыз!

Буьгуьн сизде уллы байрам: колларынъызга сиз тувган ногай тилинде шыккан биринши балалар журналын алып турысынъыз. Онынъ ярасык бетлерине карап, куванышынъыз койынъызга сыймавын коьремен, сиз бен бирге мен де ак юректен суьйинемен.

Балалар – бизим келеектегимиз деп биз айтамыз. Бу бос соьзлер тувыл. Сизинъ яшавынъыз, баалы саьбийлер, артык куванышлы, кайгысыз болсын деп каьр коьриледи. Сол ийгиликлердинъ бириси – сизге деп сымарланган «Лашыннынъ» дуныя коьруьви. Ол сизде

кишкейден алып энъ де ийги сезимлерди оьрлендирмеге демев этер.

«Лашын» сизинъ аьр кайсынъызга да алал дос эм танъ маслагатшы болар. Ога буьгуьн, яхшы йолды йорап, мен сосы сыдыраларды багысламан:

*Уш, балапан, уш, «Лашын»!
 Беркип канат-кулашынъ,
 Аьр саьбийге бол йолдас,
 Танъ кенъесиши, дос, кардаш.*

*Юз парахат сен оьрде,
 Нур эндирип юзлерде.
 Йолынъ кенъге ашылсын,
 Уш, балапан, уш «Лашын»!*

МАЙМЫЛ

**Меним-досым, йолдасым –
 Маймыл, десем, куьлменъиз.
 Аьвмедийме деп сосы
 Селекелеп юрменъиз.**

**Соьйтип айтар тек ойсыз,
 Баста акыл болмаган.
 Бу яшавда йолдассыз,
 Эш бирев де онъмаган.**

**Ясырмайын айтайым
 Досласканмыз маймыл ман.
 Тазалайман аьр дайым,
 Ювындырып сабын ман.**

**Кий уьстинъе деп бир зат,
 Шалбыр ога бермен,
 Суьймейди ол – не уят! –
 Кийинмеген, коьремен.**

**Яланъаш сен, кылыксыз,
 Юрмеексинъ, деймен мен.
 Коьйлексиз эм ыстансыз
 Кыдырмага бермеймен.**

**Досым айлак кытымыр,
 Ланъкалы ол эпсиз де.
 Ама акыр эм тапкыр,
 Алал мага шексиз де.**

**Йоргалайды терекке,
 Алма мага уьзеди.
 Суьт мен куйсам шелекке,
 Ол суьзгиш пен суьзеди.**

**Алып меннен китапти,
 Суьвретлерин карайды.
 Мен эткенше сабакты,
 Ол амалсыз саклайды.**

Сраждин БатYROB

ЯЗЛЫК

Язлык шыктан авызланып,
Янтаок энди ер ярып,
Табитка куьезленип,
Бир ягдайы бардыр деп.

Шоькир келпет кийсе де,
Кум такырга ол битти,
Уьнедемесли оьктем янын,
Туьеди ол бек куьтти.

Тек ше инсан – себеб бакты,
Карсы шыкты айланып,
Туье минен эм янтактынъ
Уьзди тамыр байламын.

Туье суьлдер ызды созып,
Оьтип кетти данъылга,
Танъ тыманда бойы юзип,
Синъип озды дайымга.

Калды конъсап янтак ялгыз,
Карав коьзин сызлатып,
Сав дуныядан шоькир йырын,
Тек шоьл елге тынълатып.

***

Ынанаман инсанга,
Тек иллелик бар экен.
Сенемен юмартлыкка,
Кайбирине тоърме экен?

Суьемен деп айтсам да,
Тек ше хайран боламан,
Суьювине директей
Аьр кимдей де калама?

Йорык минген боз йорга, –
Йигитлик тек сондама?

Колынъдагы килке сап, –
Обмир маьне сондама?

Тамызыксыз ошагым,
Янарма экен отыннан?
Таслап кеткен суьйиминъ,
Шыгарма экен янымнан?

Ала – куьнъирт боз торгай,
Куьмпезде тек сарнаган ман,
Куврак такыр кум тогай,
Язлык баста яйнарма?

Елена Булатукова

Бузав

(хабар)

А далаган Кишкей Юлдыз, коьзлерин наьзик коллары ман уйкалай, юлдызлар эм олардын патшасы сары каслы, толы юзли Ай Кишкей Юлдызды коьргиси де келмейдилер экен. «Бар, куьн Коьзи мен энди дос бола кой», – деп олар, селекелеп, куьлип Кишкей Юлдызды артына кайтарып йибередилер.

Коьз ясларын коьлдей тоьгип, кишкей куьмис кевдеси калтырап, язык юлдыз коьктеги коьп йоллардын бириси мен йылай-йылай барады. Эм сосы вакыта ога Куьннин Коьзи йолыгады. «Эй, сага не болган кишке-некей ярасык юлдыз?» – деп, онын басын йылы колы ман сыйпап сорады. Юлдыз токтап, ога баьри болган затты тизип айтады.

«Аьле ок оларга кайтып барайык тагыда», – деп Куьннин Коьзи, юлдызды колыннан етип, баягы юлдызлар тура-таган коска келеди. Болса да ай ман юлдызлар соьлегиден де каты ашувлы эдилер. Оларга бир зат та анълата алмай, Куьннин Коьзи мен Кишкей Юлдыз артына кайтадылар.

«Эн...эн...энди не болар экен?» – деп, Кишкей Юлдыз сылкылдап йылайды.

«Энди не болар экен?» – деп Куьннин Коьзи де онын соьзлерин кайтаралады. Булар экеви де хыйлы кесек ерге дейим суьйтип ойланып бардылар Дуныяда баьри затларга да ярык, йы-

лылык эм куваныш аькелип уьйренген Куьннин Коьзине, сосы язык юлдызды ялгыз калдырув, дуныяда эн де эрши куллыклардын бири эди.

Эм ол бирден, эсине бир зат туьсип кетип, суьйинип токтады эм Кишкей Юлдызды колына коьтерип алып, коькирегине туьйреди.

Уьш куьнлик бузавды атай азбарга шыгарды. Капалып турган бузав эрке-леди, косаяк атып шапты. Доьрт ясын-дагы Рахмет сейири келип, ога карап:

– Атай, не коьп шабады бу бузав? Онын аяклары авырмайма? – деп со-рады.

– Арыса, токтар. Бираз ойнасын, – деди атай.

– Атай, ол неге токтамай шабады?

– Эригин язады, дунья ман танысады. Ол аьли де кишкей, баъри зат та ога кужырлы болып коьринеди, – деди атай.

Сонынъ арасында бузав булардынъ касына келди. Акырынлап Рахметке ювыклады. Рахмет коркты эм коьзлери ясландылар, сыпаты агарды. Ол бирден:

– А...тай! – деп ышкынып кышкырды.

– Ай-вой, кедем! Сен бузавтайдан корктынъма? Ол да сеннен коркты. Коьрдинъме? Бузав кишкей, ол тислемейди, тиймейди. Тек сени мен таныспага суюеди, – деди атай.

– Атай, бузав Япалактынъ касына бараятыр. Япалак оны капса ша? – деди Рахмет оьзеленип.

– Япалак акыллы ийт. Ол ондай бузавларды коьп коьрген. Кабаяк тувыл, – деди атай.

Сол вакытта Япалак:

– Ыр, ав-ав! Не бар ды сага мунда! Айлак йигерли экенсинъ! – дегендей болып, ырылдады.

Бузав тагы да Япалакка ювыклай берди. Япалакты ийискелемеге ымтылды.

– Ыр! Ыр! Ыр! Тынълавсыз эм кытымыр!

Сонъ Япалак уясына кирип ятты. Бузав артына бурылды, тоьгерекке карады. Пишен куьйзеп турган эшкиди коьрип, ога ювыклады. Эшки акыйып:

– Мэ-э! Мэ-мэ. Не излейсинъ? Не керек ти? – дегендей болып, тасалана берди. Бузав уьндемей басы ман эшкиди ийтеди.

– Атай! Япалак та, эшки де корктылар бузавдан. Эшки кашып кетти. Япалак уясына ясырынды, – деп атайына йиени соравлы карады.

– Ай, балам, акыллы акылсыздан кашып кутылады. Суюйтип баьледен басын саклайды, – деди атай куьлемсиреп.

ЕЛ

Уйде эсик ашылды –
Шақырылмай ел кирди.
Бирев алмас «саламын»
Онда-мунда ол берди.

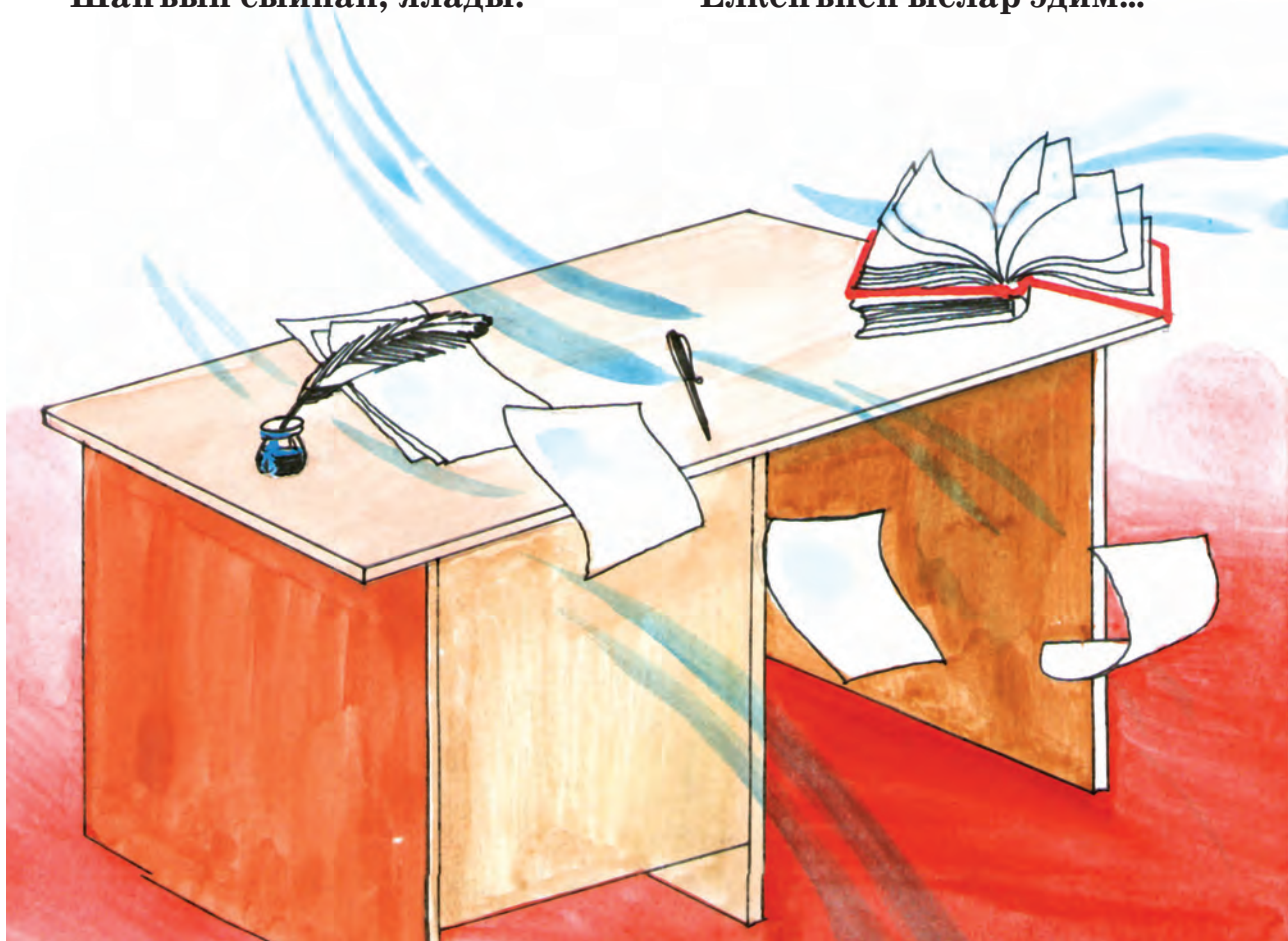
Диванга ол олтырды –
Кет деп, бебем ювырды.
Савытларга кол созды,
Сесиннен сав уй толды.

Олтыргыштынъ устиннен
Кагытымды козгады.
Шешекейдинъ бетиннен
Шанъын сыйнап, ялады.

Шашларымды ол меним,
Агам кимик сыйпады.
Кобринмеди
Йок, кашты.

Карт тетемнинъ явлыгын,
Шал басыннан кобтерди.
Бибемди ийтей турып,
Конъысыларга йобнеди.

Мен де карап артыннан:
– Келши энди бир! – дедим,
Оъзим турып капыда
Елкенънен ыслар эдим...

БОЪРИГОЪЗ

Яз вакытта
Меним тувган авлагым
Боъригоъзлер
Бийлегенин мен коърсем,
Анам тарткан
Кызыл туъсли явлыгын,
Балалыктан
Оъз эсиме аламан...

Боъригоъзим,
Яслык досым болдынъ сен.
Эсейгенде
Эске алып тураман.
Боъригоъзлер
Авлак бетин бийлесе,
Карамага
Саъбий кимик шабаман.

*Бийке Кулунгакова,
Дагыстаннанъ халк язувшысы.*

БЕКБОЛАТТЫНЪ БАВЫ

ХАБАР

Бекболат бавында ислеп турганда, ювырып алты яслык кызы Сакинат келди.

– Папа, Амирхан барша, Заурге тынъламай, радио ясап олтыры. Заур сарайды оъзи ялгыз тазалаятыр.

– Кара сен, ол некеске! – деп басамакка минип турган эркек куллыгын койып, ашувланды. – Мойнын кайырып уъзсень, Аллага куънали болмаяксынъ. Айт, абли ок барсын сарайга. Мен басамактан туъссем, басын сыйпаман.

Кишкей кыз суъйинип уъйдинъ артына юырды. Онда он эки яслык Амирхан азбардынъ тасасына тыгылып, эски радиоприемник пен бир затлар эте эди.

– Папа сага акыраятыр. Тек сарай ман каър коърсин дейди, ол болмаса басынъды сыйпамаяк! – деп кыз, кеддинъ янында аъри-бери шоршыды.

– Шаккышы! – деди Амирхан, басын, да коъртермей. – Бездим шушы сарайдан да, малдан да.

Эм приемникти ясай берди. Оны янъыларда авылдаслары кырга шыгарып таслаганлар. Амирханга радио, телевизор, транзистор эм сондай баска алатлар бек ярай эдилер. Утюгты кеде коъптен ясап уъйренген. Янъыларда эски транзисторды да ислетти. Ама кедеге атасы парахат темир мен ислемеге бермей эди. Эси сол мал. «Мал – акша, сенинъ те-

мир-тумырынъ болса кокыс» деп ол дайым да шамланады. Эртен де кышкырып алды:

– Эй, тобан бас, сага неше керемс айтаман, а сен тынъламайдынъ, – деди кыз агасынынъ уъндемей олтырганынан таза ялкып.

– Бар, бар! Белки, шакканынъ уъшин куршак алар!

Аталары болса бавдагы тереклердинъ бутакларын ян-яктан тегислеп тур эди. Кайсы кабыргасыннан караса да, тоъбеден коъз салса да, тереклер бирдей. Уъй иеси Бекболат бавындагы тереклер тегис болганын суъе эди эм сога коъре тез-тез тегислейди. Кайбир терек сосы истен акырын курып оъледи. Бекболат онынъ орнына яс терек аъкелип шашатаган эди.

Авыл аъдемлери бас деп аъжейипке калатаган эдилер:

– Бекболат, не этесинъ бавды тегислеп? Тереклер де аъдемлердей: биреви узун, биреви кыска, биреви кенъ, биреви арыксымал болар...

Бекболат разы болмайды.

– Орамда уъйлер тегис салынса, эрши болама? Аъдемлер де тегис бойлы, тегис ойлы, тегис яшавлы болса, элге зарар болмас эш те. Етекшиге де тыныш: басын коъп авыртпаяк, аър бир аъдемнинъ ойын анълайман деп...

Конъысылары басларын шайкап, эрек таядылар.

Бекболат уйдеги бес баласын да бирдей тербияламага шалысатаган эди. Оьз этинъ, оьз канынъ болган сонъ, неден керек баскалав? Биревсин де аямай, иске шыныктырады. Авыл ерде мал ман ер сыйлы болган сонъ, мал каратып, бав оьстирип уйретеди. Доьрт баласы ата-сынынъ айтканыннан шыкпай, онынъ уйреткенине кулак салып оьседилер. Тек ортаншы кедеси Амирхан кимге усаган?

– Папа, папа! – деп Сакинат тоьменнен кышкыра эди. – Амирхан сарайга бармайды.

Сол куьн кеште Бекболат тынълавыз кедесин аямай тоьбеледи. Ама экин-

ши куьн Амирхан бузав шыгармага деп кетип, уйге келмеди. Оны кайдан да изледилер. Баска авылда яшайтаган ювыкларынан хабар келди: Амирхан оларда, тек уйге кайткысы келмейди.

Аналары йылап оьзине ер таппай эди:

– Сол Амирхан-пакырды шукып коймайтаган эдинъ. Баьри бала бирдей болама? Онынъ манълайына язылган болар сол темир-тумыр...

Бекболат уьндемей даьмеки тарта эди.

БАЛАЛАР ЙЫРЛАРЫННАН

Бардым, бардым

Бардым, бардым бакпага,
Ян терезе какпага.
Ийти шыкты уърмеге,
Кызы шыкты коърмеге.
Анасы яхшы киси экен,
Тобсек салды ятпага,
Ятпага, ятпага, ятпага.
Атасы яман киси экен,
Шыбык алды сокпага,
Сокпага, сокпага, сокпага.

Оппа, кызым...

Йолдан таптын бир оймак,
Аькетип бердим енъгеме.
Енъгем мага тай берди,
Тайды бермес кайната.
Кызлар касын ойната,
Ойнатпанъыз касынъызды,
Мен билермен ясынъызды.
Оппа, кызым, оппа, кызым,
Казан тубин кырманъыз!

АйланаЙым, кетейим

АйланаЙым, кетейим,
Эки папак этейим,
Биревин язда киерсинъ,
Биревин куъзде киерсинъ.
АйланаЙым, кетейим,
Актан коьйлек этейим,
Коьктен туйме туйейим,
Коьтерип алып суьейим.

Бал татыр

Балам, балам, бал татыр,
Балама берген суът татыр,
Балама эмшек бергенде,
Балам юбанып ятыр.
Балам, балам, бала бас,
Меним балам алтын шаш.
Алтын шашы куйылып,
Бакшада ойнар яланъаш.
Балам, балам, бал татыр,
Балама берген суът татыр,
Балама эмшек бергенде,
Балам шайкалып ятыр.

Аьзирлеген С.Култаева.

Ташымлык

(ногай аьдетлери акында)

Ногай кардаш-кавымды айлак иш коьреди. Тырнак илинген аьдемди де, меним ювыгым деп, оьрметлейди. Ата-бабалардан халкымызга калдырып кеткен яхшы аьдетлери де коьп. Сол аьдетлердинъ бир нешевин айтайым.

Ага-инилердинъ арасында, уьйде де, туьзде де, бас йолды энъ уьйкенлерине бергенлер. Онынъ айтканына калганлары тынълаганлар. Оны сыйлаганлар, тоьреди де ога сенгенлер.

Ага-иниден тувганлар, бир-бирлерин аьдетке аркаланып, сыйлаганлар. Олардынъ кайсыларынынъ атасы уьйкен болса, ясына карамай, сонынъ йолы уьйкен болган. Ол каьберде де тоьрди алган, онынъ соьзи юрген. Кайда да, кимге де нагаш бетлерининъ йолы сыйлы болган. Бу аьдетлер эрлердинъ эм кыскааяклылардынъ араларында да бирдей болып юрген экен.

Булайда бас болган ерде тил бирлик, йол болганы акында бизим бурынгы баьтир йырымыз «Эдигеде» айтылган бир акыллы айтувды аькелейим...

...Эдиге-алар, ети атлы болып, шоьл мен келип бараятырганларында, йолдынъ бир айкаскан еринде алдыларына ети баслы бир куйрыклы йылан рассады. Йыланнынъ ети басы ети якка тартып, йылысаалмай, кыйналып турганын эслеп, Эдиге йолдасларына:

– Коьресизбе, дослар, алдымызга нышан болып шыккан йыланды. Ети басы ети якка тартып, юре алмай турганын. Аьне сога усап, биз де етевимиз ети баска болып бараятырмыз. Йолда етевимиз де ети туьрли зат айтпага, ети якка тартпага боламыз. Сол зат болмасын уьшин, биз аьли ишимизден биревди бас этип сайламага эм онынъ айтканын этпеге керекпиз, – дейди.

Йолдаслары Эдигеде бас этип сайлайдылар. Бираз йол барган сонъ алдыларын ыздыртып бир баслы ети куйрыклы бир йылан оьтип кетеди...

Элбетте, сонан сонъ ол да оьз орыннын, оьз яваплылыгын билген. Калганлардынъ акыл соьзлерине кулак та салган...

"МАЪМЕТЕКЕЙ" ЖУРНАЛЫ КОНАКТА

Аьлиги заманда Черкесск каласында шыгатаган «Маъметекей» журналдынъ бас редакторы эм «Ногай давысы» газетасынынъ оьз хабаршысы Асан Найманов.

Сосы ясымызды бизим ногайлар ашайтаган регионларында ийги биледи-

лер эм ога оьрмет, сый этедилер. Демек, ол аьр заман ногайлар ман байланыслы баьри де шараларда ортакласады эм онынъ акында билдиреди.

Бир ок заманда Асан Найманов яс талаплы шаьйир эм журналист. Аьли онынъ бир неше ятлавларын беремиз.

ТАСБАКА

Эй, тасбака, тасбака,
Аянълайсынъ сен кайда?
Эй, тасбака, тасбака,
Кыдырт мени арканъда.

БАР КЫЯР

«Бакша байлык-бир айлык»,
Деп айталар ногайлар.
Юр, авламды карайык:
Бадражан бар, кыяр бар.

Кыяр излеп юргенде,
Кенъ эм эркин бакшамда,
Расты пискен ер ийилек,
Бир куьн меним йолмыда.

Йыйдым оны шелекке,
Суйип, бирге абай ман.
Тойып кызыл ийилекке,
Мен токыштай кувнайман.

Куьн нурларын яйганда,
Йылт этерлер кыярлар.
Бакшамдагы байлыктан
Ашап дослар тоялар.

ЙОРГА

Йортып юри дынъялда
Ак каскалы бир йорга.
Тфу-машалла деп айттым,
Атты йорткан ногайга.

Болган бурын халкымда
Тукымлы коьп йоргалар.
Ахыр-туьрли якларда,
Мынъялап алып сатканлар.

Дуьмпирдетип тав ерди,
Бараятыр ат йолда.

Сукландыртып коьзлерди,
Шанъ боратып данъялда.

Манъялайында яйнайды,
Тап юлдыздай, ак каска.
Шалт юрисли йоргадай,
Йок бир ерде ат баска.

ЙИЙЛЕК

Йийлек оьскен теректе
Авыл шетте, эректе.
Юр, йыймага барайык,
Емлегенше тояйык.

Шеншей-шеншей теректен,
Куйдым ерге йийлекти.
Тап маймылдай тузакта,
Юмсак йийлек курсакта.

Меним досым Митек те,
Йоргалады йогарга.
Силкип-силкип теректи,
Куйды йийлек азбарга.

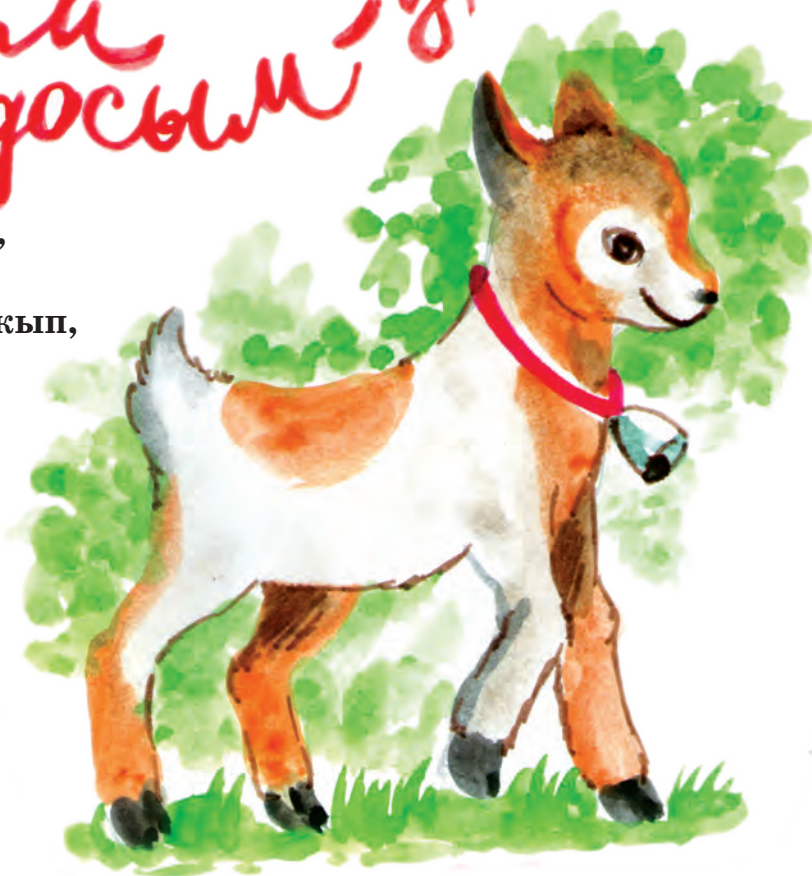
Йыйып кара йийлекти,
Биз уйлерге йол алдык.
Киселерден шыгарып,
Саьбийлерди сыйладык.

Тамара Дышекова

Менши досым улагым

Болса болсын ойыншык,
Улагымды сүемен.
Бакшамыздан оьлен юлкып,
Мен досымга беремен.

Эш биревге сенмеймен,
Оны оьзим багаман.
Эртенъ минен тогайга
Улакты етип бараман.

Алач тобым

Эртенъ минен турганлай,
Тобым мынан ойнайман.
Завыкланып тогайда
Каргып-шоршып йырлайман.

Атаман топты йогарга,
Сары бети куьн саьвледей,
Ясыл ягы ман айланса,
Язлыкта тувган оьлендей.

Мойнак

Куён бойы косыннан
Неге ди Мойнак шыкпайды.
Тепшектеги сыйракка
Басын коьтерип карамайды.

Давазы ийтимнинь карлыккан,
Сувык алган Мойнакты.
Косынынь касында ойнаган
Абайламайды мысыкты.

Ойнайтаган Миявкеге
Уьрмеге карувы етпейди.
Кайда ды, аьше, Айболит,
Неге Мойнакка келмейди?

Кимге усайды туье?

Атасы ман Амирбий
Зоопарка барганлар.
Сейири калган баладынь:
«Калай коьп мунда айванлар?»

Сейири калып туьеге,
Бирден Амирбий токтады.
«Кимге усаган бу айван?»
Деп атасыннан сорады.

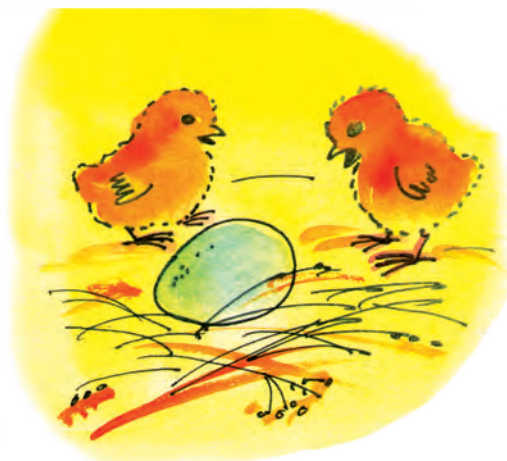
Айтпа, айтпа, сен, папа,
Билдим кимдей экенин, –
Деп шоршыды Амирбий,
– Карлытавдай коьргеним.

Курт тавык

Шипийлерин иертип,
Келди азбарга курт тавык.
Абай септи наьртуьк ярма,
Емек толы, калай завык.

Анъламастан тоьбеде
Огырсыз кувалдый айланды.
Сескенди бирден курт тавык,
Шийиплерин тез йыйды.

Алал дослар

Рамберди сав окув йылы осал белгилерин алып келаятыр. Булай алып караганда, ол разы тувыл. Тек аьлди туьзетейим деп бир де оймайды. Яде коьнъили шыккан болмага да болаяк.

Онынъ досы Маметали ол сынавларды оьтпес деп бек тынышсызланады. Эм ол досына коьмек этпеге деп токтасты. Бир кере ол ога янасты эм ашувлы кепте:

– Мине сосы куьннен алып экимиз косылып дерислерди этемиз. Рамберди онынъ соьзлерине коьп маьне бермеди. Басын акашпага шалысты демеге керек. Оны сезген Маметали ога катырып булай деп айтып салды:

– Сенде экилер коьп. Аь сен онынъ акында ойлаган да этпейсинъ. Олай ярамас. Аь сен сынавлар бермеге оймамайсынъма аьши? Коьресинъ окув йылы битпеге де туры.

Дерис биткеннен сонъ Маметали Рамберди уьйине келди. Олар косылып эсап дерислерин этедилер. Аьр куьн

бирге олтырадылар эм баьри эсапларды аьруьв этип шешедилер. Керек еринде Маметали досына айтып турады. Кеделер бир хыйлы заман косылып занятие оьткердилер. Арасы бир он куьн кеткеннен сонъ, математика дериси бойынша тергев иси юрди. Эм Маметали берген тапшырмады ийги этип ерине еткерди эм ийги белги де алды. Сондай ийги белги алганына оьзи де ьнанмайтаган эди. Окытувшы да ога эндигиси разы кепте катнаслыгын этеди эди.

– Дос, Рамберди, аьне соьйтип занятие этсенъ, сен сый тактага да туьспеге болаяксынъ, – деди ога Маметали разы эм оьктем болып.

Аьне соннан сонъ Рамберди ийги окыйтаган болып калды. Тек ол разылыгын досына билдермей болмады. Дос солай болмага керегин билди...

Йылдынъ сонъында ол баьри сынавларын ийги кепте берди... Эндигиси оларга алал дослар, дейдилар.

Аьзирлеген З.Шугаипова

Тувган куьн

– Буьгуьн бизим ана тили эм адабиаттан окытувшымыздынъ тувган куьни! – деди куванышлы кепте Фатима. – Келинъиз, Салимет Сали кызын йылы кепте кутлайык!

– Ога бир уьйкен байлам шешекейлер алайык! – дейди Камсиет.

– Шешекейме? – дейди, ондай бир яратпай Саьрсемби де.

– Ол заман ога баьримиз атыннан уьйкен открытка язып берейик! – дейди Каирбек те оьктемсип.

– Ол да не зат аьши! – деп, соьзлерин боьледи Муслим де. – Бизим Болмасов яшавында бир кере дерисин ийги этип окысын. Тап «бес» алгандай этип. Оннан артык савга бизим окытувшыга кереги де йок! Салимет Сали кызы сога бек суьйинер. Коймасанъыз, коьзиненнен коьз ясын тоьгер...

– Сен дурыс айтасынъ, Муслим, дурыс! – деп, балалар баьриси де суьйиндилер эм разы да болдылар. Буьгуьн сав класс болып Болмасовты алдыдагы дериске ийги кепте аьзирлеймиз...

Болмасов аьри-бери кыйсанълаган эди, сонъ токтап калды. Уьйине кетеек болган эди, кызлар йибермедилер. Сав бир саьат Болмасов боьлмеде олтырып дерисин аьзирлеп турды. Дериси болса ана тили эди...

Дерис басланув алдында мектеб завучы келди эм Салимет Сали кызы буьгуьн болмаягын билдирди. Буьгуьн таьрийх дериси болаягын айтып озды.

– Й-о-о-к! – деп, кышкырды сол заман Болмасов та. – Мен неге сав бир саьат ана тилин уьйренип турдым... Явап бермеге аьмпе-аьзирмен!

Болса да таьрийх дерисинде Болмасов кол коьтерди эм дерис темасы бойынша шыгып соьйлеп, окытувшыга ярады эм ийги белги де алды. Тек не пайда, буьгуьн таьрийх дерис беруьвшининъ тувган куьни тувыл эди... Аь биз болсак, онынъ тувган куьни яй айында болаягын да билдик...

Ол бизден кутлав алмага разы эди.

А.Утеев.

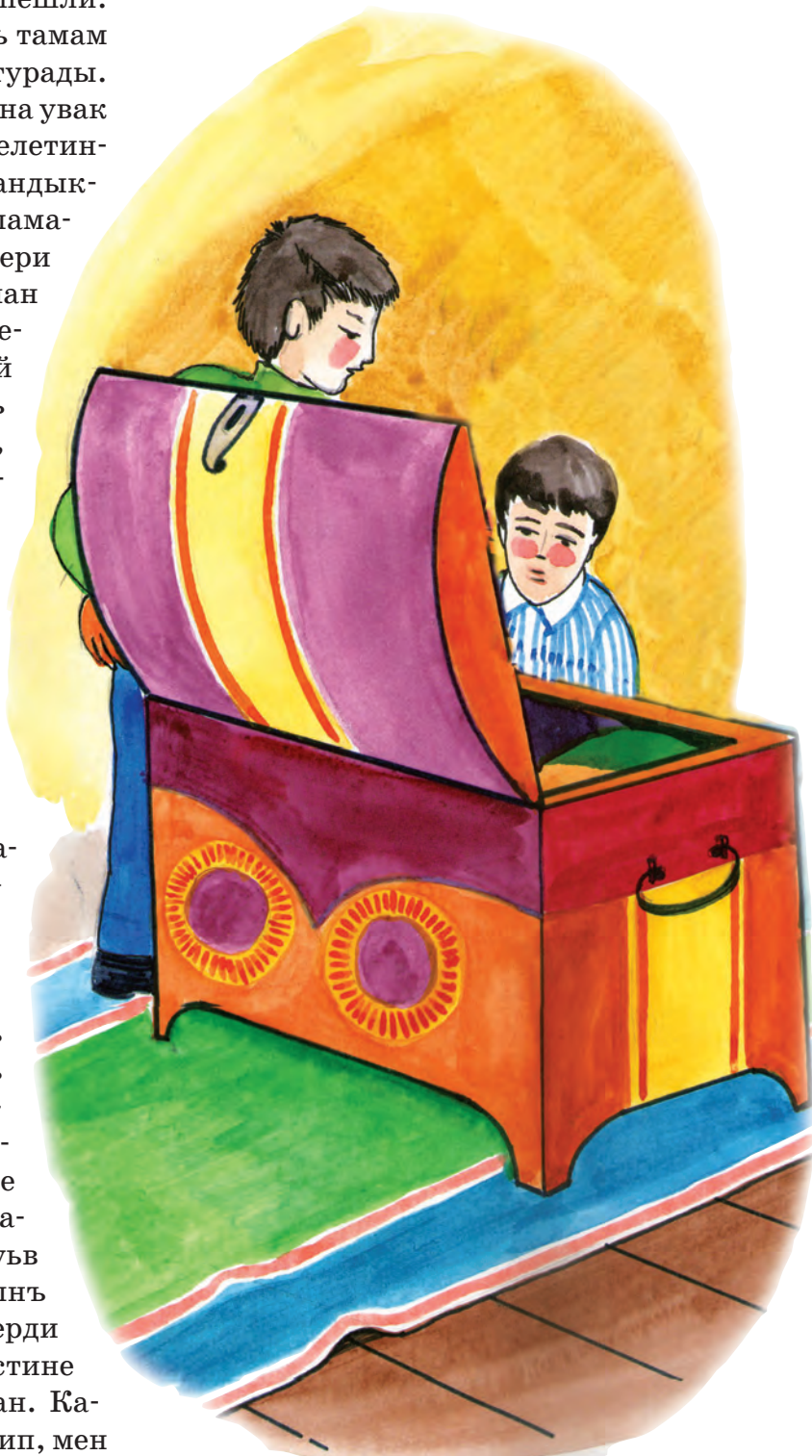
Кужырлы сандык

(хабар)

Бизим квартирамыз – уыш пешли. Узун аятымызда, эсиктинъ тамам туьбинде, уйкен сандык турады. Сандык бек ярасык. Онынъ тысына увак мыклар ман йылтыравык сары телетиннен оьрнеклер кагылганлар. Сандыктынъ ишинде акамнынъ анъшыламага шыкканда киетаган кийимлери – брезент плаци, йылы ыстаны ман йылы шонтыгы эм резин этиклерди сакланадылар. Сандык сондай да бийик, кенъ эм узун: онынъ ишине кирип, эки буьгуулип, онъайланып ятып, хурылдамага да боламан. Сосы затлардынъ акында хабарлайтаганым босына тувыл. Соьле аьле мектебтен уйкен кардашым Оьмирзак келеек. Ол етинши класста окыйды, мен болсам – экинши класстаман. Оьмирзак аятка кирер де, бир эрши сырылдавык давазы ман:

– Асантай! Уйге берилген сабакларынъды окымага олтыр! – деп бакырар.

Мен болсам эринеме, сабакларымды коьтере этким келмейди. Сол себепли сандыктынъ капагын ашаман да акамнынъ брезент плацин, бир аьруьв тоьсектей этип, сандыктынъ туьбине тоьсеймен. Плацтынъ уьстине акамнынъ коьнтери шонтыгын да яяман. Ва-а, ятпага кайдай аьруьв юмсак тоьсек болды! Ястыктынъ орнына уйкен резин этиклерди косакластырып саламан да уьстине акамнынъ йылы ыстанын ябаман. Кайдай онъайлы ястык болды! Суьйтип, мен

сандыктынъ ишине кирип, эки буьгуьлип, онъайланып ятканым да сол болады, эситемен: квартирамыздынъ эсигининъ киртине тыстан бирев ашкышты сугады. Ашкыш кирттинъ ишинде «шыкыр-шыкыр, зыкыр-зыкыр» этип айланады. Мен янме-ян сандыктынъ капагын ябаман. Соьле-аьле Оьмирзак аятка кирер де, мени излеп, пешлерди тинтип шыгар. А мен йокпан. Мен сандыктынъ ишиндемен. Мине кайда куьлки-завк!

Сол арада Оьмирзак апыр-тупыр этип аятка киреди. Кийимин, баьпишлерин шеше болар деймен. Сандыктынъ иши каранъа, бир затта коьринмейди. Бир неше такыйкадан абытлар узаядылар.

– Асантай! Асантай! Сен кайдасынъ? – деп бакырады Оьмирзак, пешлерди кезуьвли кыдырып.

«Изле, изле! – деп ишимнен орайда шаламан мен. – Неше излесенъ де, мени табаяк тувылсынъ!»

Суьйтип бес-алты такыйка заман озады. Оьмирзак, мени излеп, мыйайлан болган да болар. Ахыр-тукыр этирип шкафларды актарганы эситиледи. Бир анав пештинъ, бир мунав пештинъ эсиклерин такылдатып ашады да ябады. Коьтере завк! А мен мундаман! Сандыктынъ ишинде эки буьгуьлип ятып, авымызды аям ман ябаман да ишимнен сарк-сарк этип куьлеймен. Кенем де Оьмирзакты аяйман. Буьйтип мени излеп, ол коьтере берли болмага да боляк.

– Ав-ав! – деп, куьшелектей болып, абалайман мен сандыктынъ ишинен.

Уьйкен кардашым сандыктынъ касына ювырып келеди.

– Ав-ав! Ав-ав! – деп абалавда боламан мен.

Оьмирзак сандыктынъ капагын янме-ян ашады:

– Асантай, сенсинъме?! – деп аьжейипсинеди ол. – Сандыктынъ ишинде сен не этесинъ? Уьйге берилген сабакларынъды этпеге заманды да, Асантай! – дейди ол бир эрши дегенде эрши давазы

ман. Онынъ сондай да яман давазы меним шекеме конады. Солды да:

– Мен Асантай тувылман, куьшелекпен, – деймен мен. – Ав-ав-ав!

– Шык сандыктынъ ишиннен! Окувынъды оқы! – деп бакырады уьйкен кардашым.

– Ав-ав-ав! – деп абалап яваплайман мен эм, артынсыра, мойнымды куьшелектей созып, улыйман. – У-у-у!

– Ва-а, коьтере куьшелек болган экенсинъ, – деп басын селекели шайкайды Оьмирзак. – Аьше ята бер! – деп артынсыра сандыктынъ капагын ашувлы такылдатып ябады.

Мен онынъ узайып баратаган абытларын эситемен. Суьйип бир неше такыйка озады. Сандыктынъ иши туьндегиндей кап-каранъа, тоьсегим-ястыгым кайдай онъайлы. Аяттынъ иши де тыптынык. Оьмирзак уьйге берилген сабакларын окумага олтырган болар. Окый берсин. А мен куьшелекпен. Куьшелеклер мектебте окумайдылар да, солды да оларга уьйде окумага сабаклар да берилмейдилер. Энди мен бир аьруьв этип хурылдамага да болякпан. Суьйтип мен уйкыга коьмилемен.

Уйкыга тойып, коьзлеримди ашсам, тоьгерек як тып-тынык эм кап-каранъа. Неше саьат сандыктынъ ишинде ятканымды оьзим де билмеймен. Сол эки арада эситемен: тыстан бирев квартирамыздынъ эсигининъ киртине ашкышты «шыкыр-шыкыр» этип сугады да «зыкыр-зыкыр» этип айландырады. Акам ман анам куллыктын келген боларлар. Соьле олар аятка кирерлер де, меним йок экенимди янме-ян эслерлер. «Асантай кайда? Асантай кайда?» – деп басларын ызы боляк ян-якка излвели бураралар эм тынышсызланып, бир анав пешке, бир мунав пешке асыгыслы кирип, мени излерлер. Коьтере завк! А мен мундаман! Мен сандыктынъ ишиндемен!

(ызы боляк)

Кадрия
Сойлегеннен
не пайда

Етек койдан, елинли сыйырлардан
Не пайдадыр? Иелер бассыз болса...
Казналардан ийилген обкиметтен
Не пайдадыр, тагында дансыз болса?
«Акыллыман», – дегенлерден не пайда,
Акыл етип, тилге куыши етпесе?
«Мен аьдеммен!» – дегеннен де не пайда,
Аьдемшилик ишлеринде болмаса?
«Суюемен!» – деп кышкырганнан не пайда,
Суюевине алал болып калмаса?
Ох, бу соьзлер! Бу соьзлерден не пайда,
Айткан соьзден йигитлер табылмаса?
Бу антлардан не пайдады, антлары
Ер болганнынъ, юреги ярылмаса!
Сынык апас болмай яшав басы –
Яшайганнынъ оьр мураты болмаса.
Кайсы бир куьн облип кеткен инсаннан
Аьвлетпинен асыл соьзлер калмаса.

Художник И. Тимофеев

Аыр он йылда шыккан "Лашын" журналынынъ биринши номерлерининъ кыр бетлери

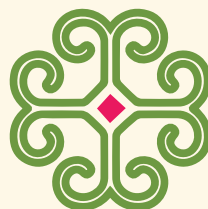

Фарида Сендахмедова

Ах, ямгырым!

Кельдихан Кумратовага

Ах, явлыгым,
 Алтын сызык явлыгым,
 «Сендейлерде
 Кайгы йок» деп, халк айтар.
 Кобзлериме
 Бир караган авлигип,
 Суьйимликтинъ
 Куйысына атылар.
 Ал явлыгым
 Ястыгымнынъ астында,
 Туьнде оны
 Оьбе-оьбе йырлайман.
 ...Эринимнинъ
 Даьмин таткан сасканнан
 Бас айланып,
 Яшар сол бир талай ман.
 Юрек сырды
 Елемикке ашарман,
 Суьйим йирга
 Алтын сырым айлансын.

Тек суьйгеним
 Оны билмей яшайды, –
 Каравым да,
 Оьпкеним де ога-сыр.
 Ал явлыгым
 Байламаспан басыма,
 Сага тувыл,
 Кисесиннен туьсирген.
 Оны коьрсем
 Баралмайман касына,
 Йигерсизлик
 Юрегимди бийлеген.
 Ал явлыгым
 Кесек-кесек йыртсам да,
 Юректеги
 Авырлыкты туьсирмен
 Суьйгенимди
 Оьмирлерге мутсам да –
 Йок, мутпаспан!
 Яным онда есирде.

ЎИГИТ АТЫ МУТЫЛМАС

Ўигит ногай баътирине багысланган ятлавлар, поэма, повесть язылдылар эм аъли де язылаягына эш бир шек йок. Белгили ногай шаъйири, Карашай-Шеркеш республикасынынъ халк шаъйири Джанбулат Туркменов Совет Союзынынъ Баътири Халмырза Кумуков акында «Халкым сени мактайды» деген аълемет ятлавын язды. Орыс тилине сосы ятлавы белгили орыс коъшируувшиси Наум Гребнев коъширди. Сонъында ятлавы аълемет йырга да айланды. Эм аъли де йырланып келеди. Аъли сол ятлавынынъ бир кесегин эскерип кетпеге амаллы боламыз:

**Аямадынъ озинъди,
Тогип исси канынъды.
Халкынъ ушин, Халмырза,
Бердинъ яслай янынъды.**

**Ана суьтин акладынъ,
Сен йолынънан шыкпадынъ.
Ногай улы Халмырза
Яв отыннан коркпадынъ.**

**Халкынъ сага бек разы,
Эске алып сыйлайды.
Дав ясымыз сенсинъ деп,
Сени мактап йырлайды.**

Дурыслык енъмей болмайды. 20 йыл артта баътир ногай улына оьлгеннен сонъ Совет Союзынынъ Баътири деген ат тагылды.

**А.КУЛТАЕВ,
шаъйир.**

Ой ойган юрйик

1.

Ялгыздынъ бир иси де ярымайды.
Бирлескенлер бир исте де арымайды.

2.

Кобтинъ авазы бир болса,
Бирдинъ авазы йок болар.

3.

Досынънынъ бекиси мен муьйиз кес,
Душпаннынъ бекиси мен кийиз кес.

4.

Эрте турганнынъ ырысы артар,
Эринмей юргеннинъ юриси артар.

5.

Куьн коьрмеген куьн коьрсе,
Куьндиз шырак яктырар.

6.

Тавда оьскеннинъ туягы каты,
Баска оьскеннинъ бавыры каты.

7.

Аьдем соьзи тас ярар,
Тас ярмаса, бас ярар.

8.

Балалы уьйде маьлеек бар,
Баласыз уьйде аьлек бар.

9.

Тавда оьскен баладынъ
Эки коьзи таста,
Етим калган баладынъ
Эки коьзи яста.

10.

Йол кувган казнага йолыгар,
Соьз кувган казага йолыгар.

Аьзирлеген С.Култаева.

Акыллы хатын

Бир кере бир хатынның эри авырып ятады экен. Хатыны ога не суьйсе де аькеледи, яныннан да таймай, айтканын этип турады. Хатыны не зат этсе де бу эркек ашамайды, я сув ишпейди. Хатыны бир кезек эрине:

– Бир аьруьв сорпа асканман, таза сен суьетаган сорпа, карашы татувына, – дейди. Эркек коьтерилип касык пан сорпадан ишкеннен сонъ:

– Бир татувы да йок, коьнъилим де алмайды, – дейди. Хатыны эрим не этсем ашар экен деп ойласады эм булай

ойга да келеди. Ол сол баягы сорпады уьйдинъ артыннан тама айландырып алып келеди эм эрине булай дейди:

– Эркек, меним сорпамды суьйменъ де, конъысы хатын аькелген сорпады ша яратарсынъ, карашы мунынъ татавына, коьнъилинъе алмаспа экен? – дейди. Эркеги баягылай орыныннан коьтерилип, касык пан сорпады увьртлап болып:

– Мине бу сорпа, – дейди. Соннан сонъ эркек аска коьнъили де келип, ашай-таган болып баслаган.

Бирликтинъ куьши

Бир кере атасы доьрт улын шақырып булай дейди: «Келинъиз мунда», – деп баслап экевин шақырады эм ол онъ ягыннан бирисин, бу ягыннан баскасын туттырып бир кайыс та береди: «Уьзинъиз соны экевинъиз де, бола болсанъыз», – дейди ол. Уллары тартып кайысты ортасыннан уьзедилер. «Токтанъыз», – дейди атасы. Уллары токтап карайдылар. Сонъ баска улына да сондай сынав этеди. Олар да сол саьат кайысты уьзедилер. Атасы алып солай доьрт кайысты бирбирине орап: «Увьлларым, аьли уьзинъиз!» – дейди, оьзи болса арман тайып карап турады. Доьрт те улы, экисер болып кайысты уьзбеге деп баьри куьшин салып тартадылар. Уьзип болмайдылар. Сонъ атасы. «Койынъыз, увьлларым!» – дейди. Олар токтайдылар «Коьресизбе, – дейди атасы улларына», – сиз бу кайыстай бириксенъиз, сизге бир душпан да батып болмас. Мине бирликтинъ куьши!..

Соқыр берген баасы

Алдыңғы йылларда авылдың ортасындагы туькеннинъ касында олтырмага деп авылдың ясы уьйкенлери йыйылатаган болганлар экен. Эм олар асылында авылда болган янъылыклар эм туьрленислер акында бир-бирине еткереди. Сол ясы уьйкенлердинъ арасында бир соқыр киси де болган экен. Бу олтырганларга карап бир атлы киси де келеди эди. Ясы уьйкенлердинъ бириси сол заман:

– Не семиз аттыр бу айван, – дейди, оьзи атлыдың артыннан тиклеп карап калады. Сол соьлеги соқыр киси алмай-шашпай:

– Каратагы, калай туьзуув айван сосы ат! – дейди эм куьлип алады.

– Онынъ сондай да туьзуув экенин сен ше соқыр кайдан коьрдинъ? – деген олтырганлардың бириси де тамашасы келе берип.

– Семиз ат болса, туьзуув болмайма аьши, – деген явапка соьлеги соқыр да.

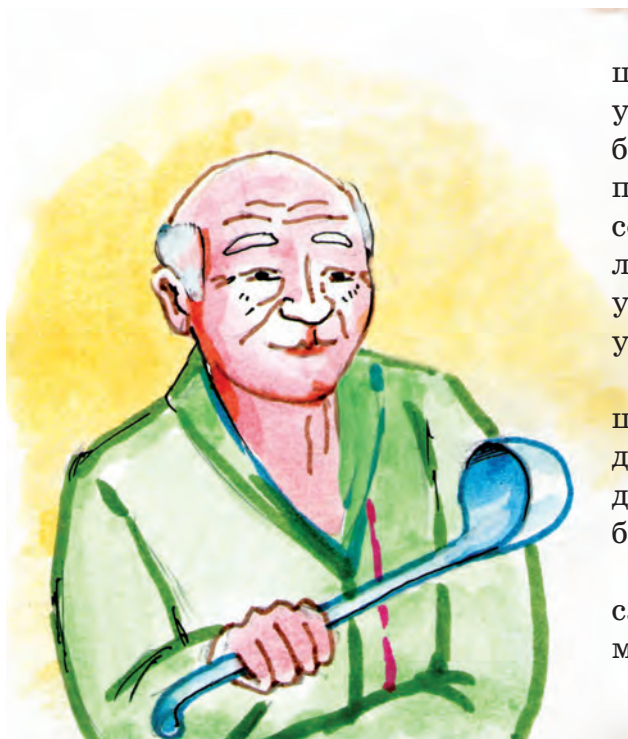
Ногай алдаткан

Алдыңғы заманларда малы ман авлакка шыгып, юртыннан эреkte соларды багып, уьйкен разылык алып яшаган бир ногай болган экен. Эм ол казандагы шайын да сапырып турган болыпты. Мунынъ касына сол вакыт урышылар янасып келип каладылар. Олардан шек калган соьлеги ногайлы урылар мунынъ яныннан тез болып кетсин уьшин булай деп соьленеди:

– Шайды сапыр, сапыр, бир аягын Шамшитке де бер, арба туьбиндеги аьне кисиге де бер, оьгиз бакпага кеткен етевге де калдыр, оьзинъ де иш эм сол заман урышылар болса:

– Ай-ой, булар бизден коьп экен, болмаса биз кетейик, – деп, коркып, сол ерден арманга карап кетип те каладылар.

Йыйган С.Култаева.

АНА ТИЛИМ, АНА ТИЛ

ЮНЕСКО-дынъ карары ман аьр йыл сайын 21-нши февраль куьни ана тилдинъ Халклар ара Куьни болып ыткериледи. Уькен байрам кимик ыткерилетаган сосы Куьн дуньяда ана тилдинъ бактысына халклардынъ эсин тартувда, ана тиллерди аявлап саклавга коьп ко-сым бермеге болады.

Сонъгы заманда Дагыстан еринде ана тиллерге маьне беруьв артып барады демеге керекпиз. Мысалы, ыткен йылдан алып ногайлар уьшин ана тилде альманах, цахурлар уьшин балалар журналы шыгып келеятыр.

Ана тиллердинъ Халклар ара Куьни мен окувшыларымызды кутлап, ана тилимизде шыгатаган альманахка эм журналга язылуьвга шакрыув этип кетемиз:

**Дуньяга карав берген,
Алтын булак ана тил.
Анълав алмага суьйсенъ,
Ана тилинъ баслап бил.**

**Бар биревлер ана тил,
Керекпе? – деп, сорайган.
Сонъында анълап оны, –
Уялып та алаган...**

**Языл деймиз «Лашынга»,
Окысын аьр бир бала.
Ондагы язылганга,
Аьруьв ой этип кара!**

**Ана тилим, ана тил,
Оны дайым саклап бил!
Ата-ана, бабалар,
Оны мутпай саклаган...**

Ана тилининъ конкурсининъ енъуьвшилери.

А.КУЛТАЕВ

Джамиля Аманбаева

ОБТЛЕК

Анам унды ийлеген
 Таба обтпек салмага.
 Ошак баста тезек кескен
 Оттан кызув баспага.
 Мен ундемей анама
 Сейирсинип карайман.
 Туьтин ошак басында
 Темир коьсев колында.
 Куьлде пискен обтпекти
 Ашап, тойып болмайман.
 Туьтин обтпек ийисин
 Ишип-ютып тоймайман.

ТМЛЕК

Яв, яв, ямгыр яв
 Шоьл буйратын сувгарып
 Ясыл облен яйнасын
 Йылы сувга шомылып.
 Яв, яв ямгыр яв
 Арпа, бийдай обстирип
 Амбарларда мол аслык
 Беженлерге куйылып.
 Яв, яв ямгыр яв
 Кайгыларды сен ювып
 Куьлки, ойын яйнасын
 Коьнъиллерден тоьгилип.

ОБРИС

Коьресинъме обристе
 Кызыл шешек яйнаган.
 Сукландырып обзине
 Коьз каравым таслаткан.
 Мага коьре солдатлар
 Майталканга усаган.
 Кара ерди кушаклап
 Шешекейге айланган.
 Тизилисип бир бойда
 Кавга оттан турганлар.
 Енъуьв Куьнде аьр солдат
 Кара коьзин ашканлар.
 Айтылмаган соьзлерин
 Кус йырына косканлар.
 Баьтирлердинъ обмири
 Майталканга усаган
 Тек бир солдат атларын
 Элим бирде мутпаган.

Аманбаева Джамия

1.

Балшыбылар аювга,
Боекше балды бердилер.
Балды ашап тойганда,
«Кайтып келме! – дедилер.

2.

Сырт еллер куьзги шакта,
Сызграды «У-У-У».
Теректеги япырак
Айланады, ушады.
Ток-ток-ток деп тамшылап,
Ямгыр куйып явады.
Куьзги шагы ойланып,
Ер юзине конады.

3.

Коркак коян бавга кирди,
Коркак коян емин тапты.
Ушып келген япырак тийди,
Коркак коян бавдан кашты.

4.

Бак-бак деп баркылдап,
Баьпий сувда юзеди.
Балалардынъ баьринде,
Сув шинде куьтеди.

АБРАЙ КАЗАНГАН

Мине куьнлерге дейим сав турган болса, Абдулла Даганов оззининъ 80 йыллык юбилейин белгилеек эди. Тек не пайда, эртерек арамыздан кетип калды. Ама дагыстан адабиятында онынъ аты бир заман да мутылмаяк.

Шайир эм прозаик Абдулла Даганов 1940-ншы йыл Дагыстан республикасынынъ Чарода районынынъ Гочоб авылында тувган. Москва каласындагы Ломоносов атындагы МГУ-ды эм Максим Горький атындагы Литинститутынынъ йогары курсларын биткен. Коп туьрли ерлерде куллык эткен эм аьр заман абырай казанган. Сонъгы йылларда ДР-сынынъ язувшылар Союзынынъ адабият-яратувшылык журналларынынъ бас редакторы болып турган.

Онавдан артык китаплердинъ авторы болган. Онынъ йыйынтыклары Махачкала, Москва эм баскалай ерлерде баспаланып келген эм коьплеген тиллерге де коьширилген. Ол оззи де ийги коьшируьвши де болган. Ногай шайирлери Кадриядынъ, Гамзат Аджигельдиевтинъ, Бийке Кулунчаковадынъ эм баскалардынъ асарларын авар тилге коьширген эм баспалап келген.

Абдулла Дагановка Дагыстаннынъ халк шайири деген сыйлы ат та тагылган эм оны авар шайири сав оьмири абырайлы кепте юргисткен.

Аьли шайирдинъ бир ятлавын да беремиз.

Абдулла Даганов

ЭМЕН ТЕРЕК

Ай, ясы уьйкен, сыр шешсенъе мага да,
Узак оьмир оьтпегенге не себеп?
Басынъ шайкап салкын булак ягада
Мыдах кепте йыр йырлайсынъ сен не деп?

Бизим картлар ишин ойдан толтырып,
Ят эллерден ынжып неше кайтканлар.
Сага басып, салкынынъда олтырып,
Неше-неше мыдах йырларын да айтканлар.

Сен йырлайган тилссиз йырлар йыл сайын,
Белки, дурыс сол картлардынъ йырлары.
Коп келгенмен мен де мунда яслайын,
Сага шайыт яслыгымнынъ сырлары.

Сен уйреттинъ, таърийхлерге сен тенъге,
 Нешик куллык этегенин элине.
 Бутагынънан атылып, яс экенге,
 Бириншилей миндим аттынъ белине.

Терек туьпте суьт ай ярык кеше мен
 Бириншилей суьйим сырлар шешкенмен.
 Сабан салып, талып келип неше мен
 Булагынънан салкынъ сувынъ ишкенмен.

Кобп йылдан сонъ келдим тагы янынъа,
 Пайда болмас яслык эске алынмай.
 Алдынгыдай юрек сырын сагына
 Ама сенинъ йырынъ энди шалынмай.

Картайгансынъ, кыйын болды танырга,
 Бутакларда япыраклар тербенмей.
 Кобринисинъ яра салды яныма,
 Кажыган карт атамызды коьргендей.

Ялбарсам да пай этпеек соьзлерим,
 Оьткен йыллар салган сага бу аьлди.
 Эсте йоктан эс этти тек коьзлерим,
 Тап янынъда оьскен ясыл бутакты.

Эткен баьри кыйынларынъ актардым,
 Суьймегенсинъ яшав не ак кеткенин.
 Билмей эдим, аьли яхшы анъладым
 Оьмиринъди кимге курман эткенинъ.

Бутактагы япыраклар яснарлар
 Аьлемети болып янъы вакыттынъ.
 Сенинъ йырынъ куват бере басларлар,
 Уя сыры сеннен калган ялыннынъ.

Терек туьпте суьт ай ярык кешелер,
 Ол оьскенде келер баска ашыклар.
 Бутагынънан ыслар суьйип нешевлер,
 Мине мунда кетер тагы яслыклар!

Ай, ясы уйкен, сыр шешсенъе мага да,
 Узак оьмир оьтпегенге не себеп?
 Басынъ шайкап салкын булак ягада,
 Мыдах кепте йыр йырлайсынъ сен не деп?

Савга

(хабар)

Бир авылда бир кыз яшайтаган болыпты экен. Онынъ аты Айшат болган. Ол оъзи бек акыллы эм аьдил кыз болган дейдилер. Бир кере Айшат эртерек ок турады. Оны анасы коьреди эм сорайды:

– Кызым, сен неге булай эртерек турап калдынъ?

– Анам, мен эртерек турып калдым. Буьгуьн меним тувган куьним болады.

– Ол яхшы. Солай болса оъз боьлменъе барып тур. Сени аьли бир савга да саклайды.

Айшат оъз боьлмесине барды эм ойланды-анам мага кайдай савга аьзир эткен экен? Белки, бир ийги кулакшын, яде бир ийги карандашлар мага суьвретлер ясамага? Тек не пайда, буьгуьн меним касымда атам болмаяктагы... Ол да мага бирзат сама савгалар эди...

Айшаттынъ атасы авылдан узак ерде куллык этеди. Соны ман кызы ман дайым коьрисип болмайды эди. Айшат кийинди эм анасы бар боьлмеге шыкты. Бирден ол сол заман эсикке бирев какканын эситип калды. Кыз алгасап барды эм эсикти ашты. Эсиктен атасы карап туры эди эм куьлкиси аьлемет бир ыспайы эди. Кыз атасын ийги кепте кушаклады. Атасы да кызын юмсап кепте бавырына кысып алды. Сонъ оларга анасы да янасты. Анасы айтты:

– Кара, кызым, буьгуьн атанъ да келип калды!.. Аьли биз авлакка да шыгармыз. Онда да сени бир савга саклайды!

Олар кийиндилер эм авлакка карап кеттилер. Авлакка кызды тагы да бир савга саклайды – ол онынъ кыймаслары. Олардынхъ колларында аьлемет болган шоьл шешекейлери барлар. Олар кызды кушакладылар эм савгаларын да бердилер.

– Буьгуьн меним энъ ийги тувган куьним! – деп Айшат суьйинмей болмады. – Калай яхшы! Биз баьримиз де биргемиз-атам, анам эм меним суьйген кыймасларым да!

Баьриси де бирге косылып уйге карап кеттилер...

С.Култаева.

Салимет Майлыбаева

Сак тынъласанъ эситерсинъ...

Бутаклары
 Ийилгенлер тереклердинъ,
 Йилиншикке
 Разылык соъз айткандай.
 Гуьллер атып
 Майданында юректинъ,
 Ярасыклык —
 Кобздинъ явын алгандай.
 Толкынлары
 Увылдасып йылгадан,
 Сак тынъласанъ,
 Эситерсинъ коьп хабар.
 Артта калган
 Сансыз йыллар акында
 Оьз сырларынь тоьгип олар айтарлар.

Сув ягада
 Рахатланып олтырып,
 Онынъ йырын
 Кулак салып тынълайман.
 Ак кагытты
 Ойларым ман толтырып,
 Сув мени мен
 Сырласувын анълайман.

Тоьгерек як —
 Ясыл куьйиз кийгендей,
 Сукландырып
 Ол турады коьзлерди.
 Сосы ерде
 Юреклерге синъгендей,
 Эскересинъ
 Ян тыншайткан соьзлерди.

Табиат пан
 Ашыкласып, хабарлап,
 Ял бергени
 Уьшин савбол айтаман.
 Йилиншикти
 Бу йыр ман савлагап,
 Данъылыма
 Куваныш пан кайтаман.

СУЪВРЕТШИЛЕР

Отыз йылдынъ ишинде «Лашын» журналын республикада атлары ийги белгили суъвретшилер кеплеп келгенлер.

Журналдынъ аьр бир номерининъ кырына туьрли суъвретлер ясайдылар.

«Лашын» журналынынъ биринши номерининъ кырын Сраждин Батыров ясаган (ол 1990 йылдынъ октябрь айында шыккан). Макетин Мина Аджимурзаева туьзген. Озган йыллар ишинде журналда суъвретшилер болып Ю.Тимофеев, М.Аджимурзаева, М.Муталибов, А.Самарская эм баскалары ислегенлер. Кьоп йыллардан бери художестволык редакторы болып Зиявдин Даганов куллык этеди.

Сраждин Батыровтай суъвретшилер «юз йылда бир кере» тувадылар деп айтпага болады. Ол Дагыстанда М.А.Джемал атындагы Саният училищесин битирген. Ол кыска оьмирининъ шинде 200 художестволык суъврет шыгарган.

Онынъ Саниятка эткен косымына уьйкен баа бериледи.

С.Батыровтынъ суъвретлери

Мина Аджимурзаева

Муталиб Муталибов

Анна Самарская

Журналда
Туърли йылларда берилген суъвретлер.

Молдасбай Милмуратов

САЛАМ. ДАГЫСТАН

Кобрине тавларынъ
Кобзге бек алыстан...
Тав шаклы саламым
Сага, Дагыстан.

Кувнай келген эртеден
Дослыктан, достан,
Дос пан кардаштан
Оьктем сен, Дагыстан.

Бавлары толганлар
Буьлбил тавыстан –
Шайирлер ошагы
Кобь миллетли Дагыстан.

Каспий толкыны
Каялар бузган –
Эр йигит обстирген
Бу баьтир Дагыстан.

Тав, шоьл толыскан
Туьрли тавыстан,
Кызлары ыспайы,
Нур юзли Дагыстан.

Сувык булаклар
Ага тав бастан.
Юректен шат салам,
Сыйлы Дагыстан.

Тав эм кенъ тогайлы,
Бавлы гуьлистан,
Сыйла аьр инсанынъ –
Салам, Дагыстан!

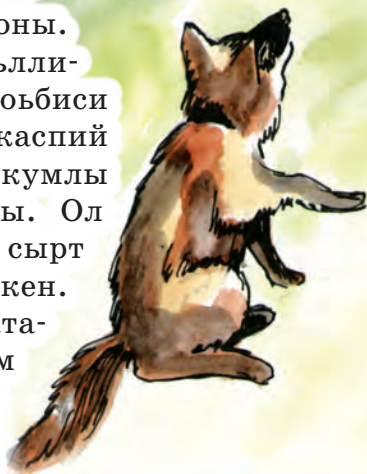
*Каракалпак тилиннен коьрширген
А.Утеев.*

Анвар-Бек Кудатас

Ногай еринитъ ер уьстиникъ Баскалыгы

Ногай районы. Ногай шьллиги. Оны кобиси биледилер. Прикаспий туьзлигиндеги кумлы шьликке саналады. Ол Дагыстаннынъ сырт бетинде ерлескен. Онынъ куьнбатырында Нефтекум районы (Ставрополь крайы), сырт ягында – Кума йылгасы эм Калмык республикасы. А алды куьнбатар бетинде Шешен республикасы эм куьнтуварда – Тарумов районы япсарласады. Сосы район алды Румыния эм Сырт Италия ман бир кенъликте орынласкан.

Шьлликтинъ ери 25 мынъ квадрат шакырымнан артады. Асылында авасы куры болады. Йыл бойы явган явынынъ оьлшеми 300 миллиметрден артпайды. Муннан бир онлаган йыллар артта бу сувсыз, еллер ойнаган, кумлар коьшип юрген бир муьйис болган. Бийик кумлары болган уьшин Червленые бурыны деп аталган ери де бар.

Сосы ер уьстининъ бир баскалагы да бар: кобиси аьли де тоьбели, калкув

ерли, туье мойынлы, шынжырлы, катар-катар, тизбели болып келеди.

Куьнтувардан токтамай еллер эседилер. Аьне олар кумлардынъ кеплерин туьрлендиредилер. Кумлар бир ерден баскага авысып турадылар. Соьйтип, куьнбатарга кете бередилер. Алды кере шьлдеги коьп туьрли оьсимликлер кумларды бир ерде саклаган.

Ама маллардынъ коьп болувы оларды бузды. Маллар бир ерде багыладылар. Олар туягы ман оьлен тамырын йок этедилер. Оьленлер кайтып шыгып болмайдылар. Йыллар кетти. Эндигиси ашык кумларга айланып барады. Ясыл оьлен эм оьсимлик азаяды. Мунда тузлы болган ерлер де аз тувыл. Аьне сондай Ногай шьлининъ калганлардан баскалыгы.

ЖЫСКА ХАБАРЛАР

Бес ясындагы Заурбек аьптеси Куьлсим мен биринши кере Махачкалага келдилер. Узактагы Теркли-Мектебтен келген автобустан туьсип, каладынъ уьйкен автобусына минедилер. Йол бойы бир неше саьат олтырган, оьзи ярты уйклаган Заурбектинъ шаркы бузылган эм арыган, соннан себеп, бир бос ерди коьрсетип:

– Куьлсим, аьне онда олтырсанъ, – дейди.

– Кайырмас, бебем, олтыраяклар болар, – деген явапка аьптеси эм оьзи янында турган ясы уьйкенлерди коьрип, анасынынъ болса, авылда ясы уьйкенлер турганлай, ясы кишкейге, боьтен де, кеде балага, олтырмага ярамайды деген соьзлери эсине туьскен эм олтырмаган...

– Аьши, тай, мен олтыраман, – деген сонда аьптесин ийтеп, Заурбек.

– Кой, сеннен уьйкенлер де тураглап келдилер, коьрмейсинъме?

– Аьне кара, мендей кеделер ялпайып та олтырганлар, мен олардай тувылманма? – деген ол ашувланып.

– Олар болса, кала балалары, – деген сонда аьптеси артык соьз айтпага табалмай.

***

Авыл еринде школада окыйтаган Каирбек Махачкалага нагашакасына конак болып келеди. Ас зат ашап, тогызыншы шарлак уьйден шыгып, тоьменге туьсип, площадкага барып, конъысы квартирадагы Сергей яс пан ойнайды. Ол да баска бир яс пан таныстырады.

– Атынъ ким? – дейди калашы яс.

– Каирбек.

– Сеники?

– Магомед.

– Кайсы класста окыйсынъ?

– Второйда, – дейди Магомед калашы яс оьктемсип.

– Аь сенше? – дейди ол Каирбекке.

– Аь мен третийди окыйман, – деп сонда яваплайды Каирбек те, оннан калмай орысша билетаганын билдиреек болып.

АКЫЛСЫЗ БОЪРИ

(Эртеги)

Узын кулак Коян ювырмага шыгады экен. Бирден онынъ артыннан боъри ювырады. Коян баъри кувшин салып кашады: бийик оьленнен кыргыйды, бийик терек астыннан оьтеди. Ама Боъри артыннан калмайды. Сол заман коян ол неге оны ысламага суьетаганын билмеге суьеди.

– Сен неге меним артымнан ювырасынъ? Мен не затка куьналимен? – деп коян оннан сорайды. – Кая, Боъри, токтайык, тыншайык, бир зат ойласайык.

– Сен, кыска куйрыклы, тагы да бир зат болмагандай коьресинъме? – деп, ашувланды ога Боъри. – Билесинъме, туь негуьн мага сен тыншаймага бермединъ. Аягынъ ман ерди тевип турдынъ.

– Мен туьнегуьн сага буршав берип болмайман. – Ол заман мен Кыр эшкиде конакта эдим, – дейди ога Коян.

– Мен оннан да сорарман. Тек аьли сени ашап кояйым, – дейди Боъри.

Аьне сол заман булар касыннан Тонък-тонък кусы ушып баратаган эди. Эм ол хабарласувды эситип:

– Ол мен туьнегуьн терекке уратаган эм орманга сес шыгаратаган эдим.

Боъри Тонък кусты ыслап болмайды эм ога булай дейди:

– Сен Коянды яклама, мен оны ашамай коймаякпан.

Сол заман Кыр эшки келип калады эм Коян айтканы дурыс, дейди. Сол заман Боъри бек ашувланады.

– Мен аьли сизге этеекти этермен, – дейди Боъри бек ашувланып.

Тек не пайда, ол бир зат та этип болмайды. Кус терек басында. Коян болса, баслары бек ушлы тереклер астында, ога

кирмеге бек кыйын. Ойлайдылар эшкиди сама ыслайым деп. Эм Кыр эшки артыннан ювырады. А Кыр эшки бек яс болган эм ийги ювырып болатоган эди. Боъри онынъ артыннан ювырады, ювырады, тек етип болмайды. Арып токтап калады. Кайтып Коянга келеди. Ол да еринде турмаган болган-кетип те калган.

Кобширген С.Култаева.

ОЙЛАП КАРА! ИЗЛЕП ТАП!

Тапшырма: тоьмендеги клеткадагы буквалардан алып, бос клеткаларга салсанъыз, янъы союз – ногай халкы арасында ийги белгили аьдемнинъ тукымы язылады. Эм ол аьдем акында не зат билесиз, редакцияга адреси мен язып йиберерсинъиз.

Мысалы: У буквады салсанъыз, урлык...

	а	с	ы	к
у	р	л	ы	к
	а	с	у	л
	е	ш	и	т
	л	т	ы	н
	аь	с	и	п
	л	м	а	з
	а	к	с	а
	л	м	е	к
	т	п	и	с
	аь	з	и	р

ЯВАПЛАР:
 Шараптар:
 1. Ав + лак; 2. Бел + бав; 3. Газ + он;
 4. Кан + ат; 5. Ор + ай

Буларды шешип каранъыз
 1. Пышкы. 2. Шоккиш. 3. Дрель. 4. Казыр.

Кросворд
 Йогарыдан тоьменге:
 1. Джанибеков
 Солдан оьнгя:
 1. Ажал. 2. Ант. 3. Сабыр. 4. Сокпак.
 5. Савкат.

В Е И Л А Н А М Р У К

Кобжекте боянъыз!
Анасын ясанъыз!

Мурат Аvezов

ШАРАДАЛАР

1.

- Бириншиси –
- Балык ыслар, кус ыслар.
- Экиншиси –
- Затка яксанъ, йылтырар.

2.

- Баслапкысы –
- Аьр аьдемде табылар.
- Ызгысы да –
- Емис берип онъдырар.

3.

- Бириншиси –
- Ас асканда керегер.
- Сонъгысы да
- Табылганша, санай бер.

4.

- Баслапкысы –
- Бармак кессенъ, коьринер.
- Ызгысы да,
- Бил, арбанъа егилер.

5.

- Бириншиси –
- Синоними эндектинъ,
- Экиншиси –
- Йолдасы туьнги коьктинъ.

Энъ кишкейлерге

Айванлар сувга еткендей, тувра йолды табынъыз!

БУЛАРДЫ ШЕШИП КАРАНЪЫЗ...

1.

Бек керекли алат аьзи,
Агаш кесип бола тез ок.
Онынъ барды коьп тиси:
Кесе аьруьв, сынап карашы,
Эди озинъ анъла аьши,
Атын айтсак, ол ша – .....

2.

Мык оны ман коьп урамыз,
Керек ерде, кулланамыз.
Уьйде ога коьптин ис,
Анълай болсанъ, ол – .....

3.

Шыбын тувыл,
Тувыл эм де балшыбын,
Сеси куьшли,
Эситиле бек эректен.
Суьврет суьйсенъ
Илмеге де ал оны, –
Ислесе тек
Силке коллар. Ол – .....

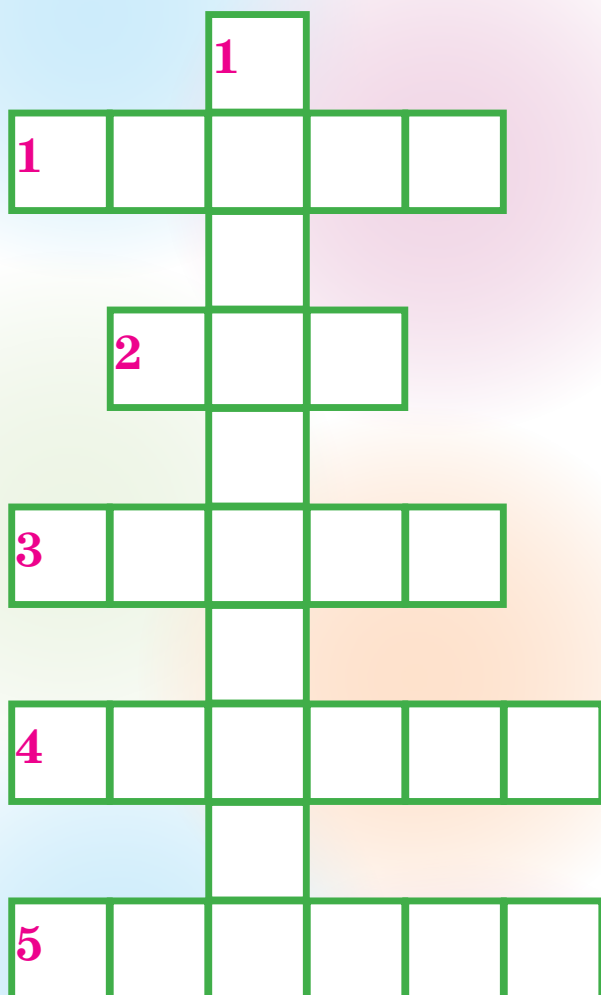

4.

Колымызда ол болады йыл узагы,
Боятен де ол керегеди бавда оззи.
Саклай оны язда, бавда савлай кыр –
Аьр аьдемге коьмекши ди, ол – .....

КРОССВОРД

ЙОГАРЫДАН ТОЪМЕНГЕ:

1. Совет Союзынынъ эки кере баътири,
лётчик-космонавт,   ногайлардынъ
киеви.

СОЛДАН ОНЪГА:

1. Облим
2. Собзинъди беркитуув
3. Тыныш турув
4. Тар йол
5. Баргы

4-5/2020

июль – октябрь

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель:

Министерство информатизации, связи и
массовых коммуникаций Республики Дагестан.

Регистрационный номер

серия ПИ №ТУ05-00413 от 22.04.2019 г.
выдан управлением Роскомнадзора
по Республике Дагестан.

Издается с января 1990 г.

Руководитель – главный редактор
М.М. Ахмедов

Редколлегия:

А.Исмаилов (зам. гл. редактора)
Т.Зургалова (отв. секретарь)
А.Култаев
Б.Кулунчакова
М.Авезов
С. Майлыбаева
С. Култаева (редактор выпуска)

Художественный редактор З.Даганов
Технический редактор Т. Лузина
Художник номера З.Даганов
Художник обложки М.Муталибов

Формат 60x84 ¹/₈
Бумага офсетная.
Уч. изд. л. 5,48.
Уч. печ. лист 5,58.

Выход в свет 10.10.2020 г.
Тираж 253 экз.
Заказ № 757.

Типография:

ООО «Издательство «Феникс-пресс».
Адрес типографии:
367018, РД, г. Махачкала, ул. Петра I, 61.

Редакция и издатель: Государственное
бюджетное учреждение Республики Дагестан
«Редакция республиканских литературных
журналов «Соколёнок» и «Литературный
Дагестан».

Адрес редакции и издателя:
367000, РД, г.Махачкала,
ул. Даниялова, 55.

Электронный адрес редакции:
litdag@mail.ru

Ногайский язык.

Индекс: на год - 63238,
на полугодие - 78432.

Цена свободная.